

Po 40 letech historického bezčasí a pokrytecké solidarity jsme vstoupili počátkem 90. let do rychle běžících dějin oslnění náhlou svobodou. V přehnané reakci na to jsme často spolu s prázdnými frázemi odvrhli i jejich obsah, odmítli jakýkoli patos, morálku zaměnili za moralizování, popularitu za populizmus, národní hrdost za národovectví a zároveň jsme si nechali vnutit pokrytectví nové – newspeak politické korektnosti a právního absurdistánu. Skauting už dávno nemůže konkurovat vraždění panáků ve virtuálních bitvách na obrazovkách dětských počítačů a armáda byla nejdřív pro smích a teď už jenom k vzteku jako zdroj prapodivných zakázek za miliardy. Po dvaceti letech nového pragmatizmu se nám však zadními dveřmi vkrádá do povědomí pocit, že něco není v pořádku, že nejenom s demokracií, ale vůbec s celým světem se něco děje a rozhodně to není jenom změna klimatu. Změkčilí sráčkové nesnesou jakoukoli zátěž, zacházet se s nimi musí jako ve vatě a nedovzdělaní mladí aroganti pro sebe požadují statisícové platy. Moudří starci se za své ctnosti spíše stydí a krčí se se svými směšnými důchody v pozadí. Střední generace si plete demokracii s průzkumem veřejného mínění a ubohá pornografičnost či bulvárnost českých novin se snoubí s neschopností podívat se pravdě do očí. Přesvědčovat se o tom můžeme denně od nedotažených „kauz“ až po reportáže ze Středního Východu anebo zaslepenost vůči budoucnosti evropské kultury. A do tohoto kontextu se spolu s našimi pochybami vtírají ozvěny prastarých ctností jakožto něčeho, co zavrženo čeká na své znovuzkříšení. Článek Marka Preisse na str. 75 o pozitivní psychologii začíná konstatováním, že termín ctnost se v českých psychologických učebnicích prakticky nevyskytuje. Rovněž termín charakter bývá v pozitivním slova smyslu vylučován. Podle některých je to etický pojem a jako takový je v psychologii zbytečný. Anglosaské učebnice však pojem ctnosti (virtues) obsahují a jde v psychologii o staronové téma. Psychologie může být totiž pojímána i jako pozitivně orientovaná disciplína sloužící k vedení jedince k vyšším cílům, k duševnímu zdraví a k naplnění lidských tužeb a možností. Jistě není daleko doba, kdy se pozitivní psychologie a ruku v ruce s ní i rehabilitace vlastností gentlemana, a tedy klasických charakterových předností a ctností, dostane znovu na pořad dne. Není náhoda, že autorem v článku citované ctnosti do značné míry korespondují s vlastnostmi, které po skautovi požaduje jeho „zákon“: pravdomluvnost, věrnost a oddanost, prospěšnost pro jiné, přátelství všem lidem dobré vůle, bratrství každému skautovi, zdvořilost, ochrana přírody a cenných výtvorů lidských, poslušnost rodičům, představeným a vůdcům, veselá mysl, hospodárnost, čistota v myšlenkách, slovech i skutcích. Doba, v níž se ocitáme, by mohla být mj. posuzována měrou, do jaké se nám toto „desatero“ zdá naivní, směšné, dětinské, nebo naopak následováníhodné. Preissův článek v tomto čísle se zároveň sešel s doporučením knížky M. Ridleye „Původ ctnosti – o evolučních základech a zákonitostech nesobeckého jednání člověka“ (2010). Ridley je žák známého sociobiologa a zaníceného ateisty Richarda Dawkinse, jehož učení je myšlenkově nesmírně chytlavé a do značné míry vysvětlující, jak svět funguje, avšak velice snadno se stává základem cynického, pragmatického a ekonomizujícího pohledu na svět. Setkání těchto motivů na stránkách našeho časopisu jako by naznačuje jejich střet v naší současné chvíli evropských dějin. Je samozřejmé, že v porovnání se situací politickou, ekonomickou, sociální a nakonec i kulturní je psychologie marginálním kolbištěm takových střetů. Přesto se opakovaně ukazuje, že přinejmenším od konce 19. století bývá jejich zrcadlem a přemýšlivým jedincům může sloužit jako sonda k předtuše budoucího vývoje. Připomeňme na závěr, že k oněm šesti ctnostem uvedeným spolu s definicemi v Preissově článku patří moudrost, odvaha, lidskost, spravedlnost, umírněnost a přesah, tedy ctnost, která vytváří spojení se širším světem a nabízí smysl existence. Patří k ní ocenění krásy a dokonalosti, vděčnost, naděje, humor a hravost a také spiritualita. Položme si nejprve otázku, co nám tyto pojmy říkají a co při jejich vyslovování cítíme. Může to být celá škála postojů včetně opovržení. Jakmile si svůj pocit ujasníme, zkusme se nad sebou zamyslet.

Krásné léto s druhým číslem časopisu Psychiatrie přeje

Cyril Höschl